

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Розглянуто найпоширеніші проблеми обліку дебіторської заборгованості та запропоновано шляхи їх усунення.

Аннотация. Рассмотрены наиболее распространенные проблемы учета дебиторской задолженности и предложены пути их устранения.

Annotation. The article deals with the most common problems of accounting of receivables and ways to address them are proposed.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, довгострокова дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, автоматизація.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах господарювання дебіторська заборгованість є одним із найбільш негативних явищ в економіці України. Велика сума заборгованості, яка існує між українськими підприємствами, призводить до кризи неплатежів. Ця криза стримує розвиток ринків, на яких працюють підприємства.

У зв'язку із зазначеною ситуацією більшість підприємств практично не має можливості нормально функціонувати, адже наявність дебіторської заборгованості відволікає кошти з обороту. Також необхідно відзначити, що на підприємствах існують багато спірних питань, які потребують подальшого дослідження, наприклад щодо класифікації дебіторської заборгованості, визначення та формування резерву сумнівних боргів. Тому вивчення проблем обліку дебіторської заборгованості є актуальною темою дослідження.

Питанням щодо організації обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячено праці зарубіжних та вітчизняних учених-економістів: Бутинця Ф. Ф. [1], Войналович О. П. [1], Голова С. Ф., Горбачова О. М. [2], Гуцайлюка З. В., Завгороднього В. П., Заруби О. Д., Ковальова В. В., Савицької Г. В., Ван Бреда М. Ф. та ін.

Метою даного дослідження є розгляд актуальних проблем обліку дебіторської заборгованості на підприємствах та шляхів їх вирішення.

Об'єктом дослідження виступає облік дебіторської заборгованості на підприємствах.

Зважаючи на внески вчених у розвиток теоретичних та практичних аспектів дебіторської заборгованості, потрібно зазначити, що на сьогодні не досягнуто єдності поглядів щодо трактування поняття "дебіторська заборгованість". Отже, існує необхідність у більш детальному дослідженні даного поняття з урахуванням підходів щодо його визначення в економічній літературі (таблиця).

Таблиця

Підходи щодо визначення поняття "дебіторська заборгованість" у роботах вітчизняних авторів (узагальнено на основі [1, с. 38–39,60; 3, с. 89])

Джерело	Дебіторська заборгованість – це:
А. Мороз	сума боргів, що належать підприємству, організації, установі від юридичних осіб і виникають у процесі господарської діяльності підприємств, організацій, установ
В. Лінніков	заборгованість юридичних або фізичних осіб, що виникла в процесі господарської діяльності певного підприємства, організації чи установи
В. Макаров і М. Білоусов	кошти в розрахунках, що, на думку авторів, становлять борги інших підприємств або осіб даному підприємству
М. Дембінський	кошти в незакінчених розрахунках, або дебіторська заборгованість, яка становить заборгованість інших підприємств, організацій і окремих осіб даному підприємству
В. Золотогоров	сума боргів, які належать підприємству, організації, установі, підприємцю від фізичних або юридичних осіб у результаті господарських відносин з ними

Аналізуючи всі висвітлені точки зору щодо трактування поняття "дебіторська заборгованість", можна дійти висновку, що визначення сутності поняття неоднозначно вирішене у науковій літературі.

Облік дебіторської заборгованості регулюється такими законодавчими актами, як Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", П(С)БУ 10 "Дебіторська заборгованість", П(С)БУ 13 "Фінансові

інструменти", П(С)БУ 2 "Баланс", але, незважаючи на такий контроль з боку держави, в обліку дебіторської заборгованості існує ряд проблем.

У результаті дослідження автором було визначено найбільш актуальні проблеми в обліку дебіторської заборгованості, які наведені на рисунку.

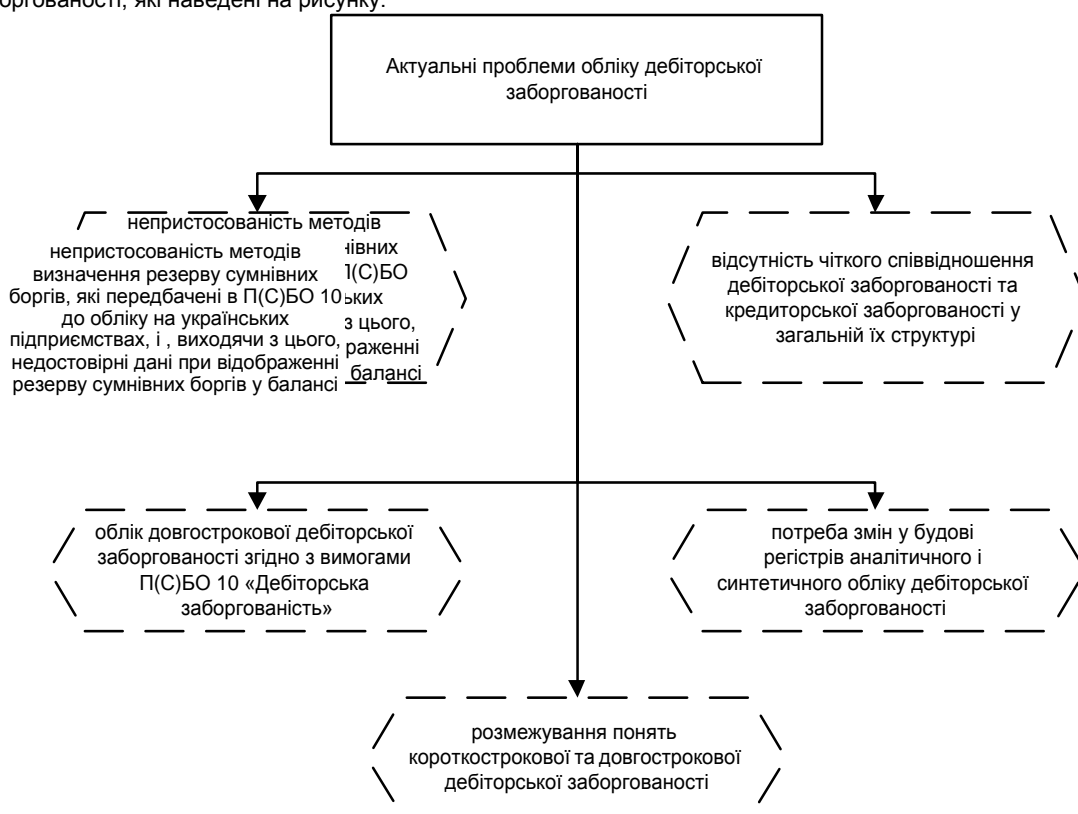

Рис. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості (узагальнено та доповнено на основі [2; 4, с. 22–25])

На практиці бухгалтери несумлінно ставляться до розрахунку додаткових показників при визначенні резерву сумнівних боргів, що є наслідком ігнорування П(С)БУ 10, недотримання вимог якого не передбачає серйозної відповідальності. Необхідно зазначити, що в літературі також зустрічаються суперечливі роз'яснення щодо вибору методу формування резерву сумнівних боргів. Тому шляхом удосконалення методів визначення резерву сумнівних боргів є затвердження переліку документів, що підтверджують і обґрунтовують визнання заборгованості сумнівною (безнадійною). Також досить суттєвим є внесення змін у діюче законодавство для того, щоб стимулювати підприємства для правильного визначення резерву сумнівних боргів.

Не менш важливою проблемою є співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у загальній їх структурі. Як відомо, бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10 – 12 %. Однак, як показують дослідження, на деяких підприємствах кредиторська заборгованість переважає зобов'язання у 10 і більше разів [1, с. 57]. Тому рішенням даної проблеми є розробка моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, яка дозволила б швидко та якісно виявляти негативні явища, не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до безнадійної.

Щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості згідно з вимогами П(С)БО 10, у першу чергу необхідно внести зміни у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", тобто чітко розмежувати поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. У даному стандарті до сих пір не відзначено, що облік ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку. Також слід зазначити, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним і вони обліковуються на різних рахунках.

Проведені дослідження також показують, що існує потреба змін у побудові реєстрів аналітичного і синтетичного обліку дебіторської заборгованості. Сьогодні облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному реєстрі – Журналі № 3, а це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, тому в [5, с. 89–92] пропонується вести синтетичний облік цих заборгованостей у різних реєстрах.

Ще одним шляхом покращення обліку дебіторської заборгованості є її автоматизація, тобто необхідно здійснити такі заходи:

- 1) створити інформаційну базу дебіторської заборгованості учасників розрахунків;
- 2) звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- 3) провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- 4) вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що в обліку дебіторської заборгованості існує ще багато спірних та нерозв'язаних питань. Проте організація обліку дебіторської заборгованості має важливе значення, оскільки дозволяє упорядкувати та надати достовірну інформацію про заборгованість підприємства.

Застосування запропонованих шляхів вирішення проблем, зазначених у роботі, дозволить підвищити ефективність обліку дебіторської заборгованості, попередити або уникнути неплатоспроможності та покращити діяльність підприємства.

Вирішення проблем обліку дебіторської заборгованості неможливе без ефективного контролю за її формуванням та погашенням. Виходячи з цього, напрямком подальших досліджень можна вважати вивчення організації контролю за даним активом та створення правил, яких підприємство буде чітко дотримуватися при проведенні обліку дебіторської заборгованості і таким чином зможе уникнути існуючих проблем, які були зазначені у даному дослідженні.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – [4-те вид.] – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 528 с. 2. Горбачова О. М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи її вирішення [Електронний ресурс] / Горбачова О. М., Лахай Л. В. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Lahay_109.htm. 3. Грабова Н. М. Бухгалтерский учет в производственных и торговых предприятиях : учебн. пособ. для студ. вузов / Грабова Н. М., Добровский В. Н. ; под ред. Н. В. Кужельного. – К. : Изд. А.С.К., 2004. – 320 с. 4. Александров Д. Проблемы взыскания дебиторской задолженности / Александров Д. // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2004. – № 21, 22. – С. 22–25. 5. Береза С. Л. Класифікація дебіторської заборгованості: нові підходи / Береза С. Л. // Вісник ЖІТІ. – 2007. – № 14. – С. 156. 6. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / Соловей Н. В., Маліношевська К. І. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/rpei/2010_25/malinoshevska.pdf. 7. П(С)БО № 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237, зі змінами та доповненнями.